บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน มีการขยายตัวทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคมออกไปมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคม ด้านอุตสาหกรรม ธุรกิจการเงิน การบริการต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดความเจริญทางด้านวัตถุ เศรษฐกิจมีอัตราการเติบโตค่อนข้างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้ยังนำมาซึ่งสภาพความตกต่ำทางด้านจิตใจ มีการล่วงละเมิด การกระทบกระทั่งสิทธิระหว่างบุคคลตลอดเวลา ประกอบกับครอบครัวไทยในปัจจุบัน เป็นครอบครัวที่เล็กลง ครอบครัวหนึ่งๆ มีสมาชิกในครอบครัวเพียงสองถึงสามคน หากต้องขาดใครคนใดคนหนึ่ง ย่อมยังมาซึ่งความเศร้าโศกเสียใจ และความเสียหายที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

ความเสียหายทางจิตใจหมายถึง ความเสียหายที่กระทบกระเทือนถึงจิตใจอันเป็นนามธรรม คือ เป็นสิ่งที่มิใช่เป็นตัวเงิน เป็นความเสียหายที่ผู้เสียหายต้องประสบอยู่ตามความเป็นจริง ได้แก่ ความเศร้าโศกเสียใจ ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานอย่างรุนแรงและยาวนาน รวมถึงไม่สบายใจอย่างมาก โรคเกี่ยวกับจิตใจ (mental suffering) รวมถึงปฏิกิริยาทางจิตใจ อย่างเช่น ความหวาดกลัว (fright) ความวิตกกังวล (worry) ได้รับความอับอาย (mortification) เสียเกียรติคุณชื่อเสียง (indignity) ได้รับความสะเทือนใจอย่างกะทันหัน (shock) ทำให้ขายหน้า (humiliation) หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

ปัจจุบันคดีละเมิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย หรือจิตใจ มีอัตราเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ขณะที่หลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนโดยการใช้ดุลพินิจของศาลชดใช้เยียวยาไม่เต็มความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในกรณีละเมิดทำให้เขาตาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 บัญญัติให้เรียกค่าเสียหายไว้เฉพาะ ไม่ได้บัญญัติให้เรียกค่าเสียหายทางจิตใจ ศาลไทยมิได้ยอมรับค่าเสียหายทางจิตใจ โดยเหตุผลที่ว่า ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจได้ ประกอบกับแนวคิดในเรื่องการเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจยังไม่เป็นที่ยอมรับเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่ความเสียหายทางจิตใจเป็นความเสียหายโดยพฤตินัยที่เกิดขึ้น และมีอยู่จริงในกรณีละเมิดหลายๆ กรณี

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา ปฏิเสธความเสียหายทางจิตใจ ความเศร้าโศกเสียใจ ความว้าเหว่ จากการจากไปซึ่งคนที่รัก ไม่ว่าบิดามารดา สามีภริยา หรือบุตร ดังเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1742/2499 จำเลยฆ่าบุตรโจทก์ถึงแก่ความตาย ย่อมถือว่า จำเลยได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ ทำให้โจทก์ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู โดยไม่ต้องคำนึงว่า ในปัจจุบันบุตรที่ตายจะได้อุปการะ เลี้ยงดูโจทก์ซึ่งเป็นมารดาอยู่หรือไม่ ค่าเสียหายจะเท่าใด ศาลย่อมกำหนดให้ตามสมควร ส่วนค่าเสียหายเพื่อความวิปโยคโทมนัสนั้น เรียกไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 677/2501 จำเลยทำละเมิดให้มารดาโจทก์ตาย โจทก์ว้าเหว่ขาดที่เคารพรักและอุปการะ ที่มารดาดูแลบ้านเรือนและบุตรโจทก์ ศาลไม่ให้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 789/2502 สามีไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายทางจิตใจที่เกิดความว้าเหว่ เพราะสูญเสียภริยา ผู้เคยปฏิบัติให้ชีวิตของสามีมีความสุข เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 4550/2518 กรณีทำให้เขาถึงตาย ต้องอยู่ในบังคับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ไม่มีบทกฎหมายอื่น ให้มารดาเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความชอกช้ำระกำใจในเหตุที่ตนต้องสูญเสียบุตรได้

อีกทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 บัญญัติ ให้เรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่เป็นตัวเงิน ในกรณีเสียหายแก่ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ หรือหญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้กระทำผิดอาญาเป็นทุรศีลธรรม กฎหมายจำกัดเฉพาะหญิงเท่านั้น ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 30 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา 34 บัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง” จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดยังไม่สอดคล้องกับการรับรองสิทธิหลายๆ ประการ ซึ่งรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญ กฎหมายลักษณะละเมิดของไทยยอมรับให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทางจิตใจเฉพาะกรณีการละเมิดที่มีผลต่อร่างกาย เช่น ได้รับความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน หรือกรณีใบหน้าเสียโฉมจากการบาดเจ็บ ทั้งที่ความสูญเสียทางจิตใจนี้เป็นความเสียหายอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจริงและส่งผลกระทบต่อร่างกาย หากจะอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ให้ศาลใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนได้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ซึ่งศาลเข้าใจถึงความเสียหายดังกล่าว ว่ามีจริง เพียงแต่พฤติการณ์ที่จะให้ศาลยอมรับบังคับให้ชดใช้ค่าเสียหายนั้น ยังมีปัญหาว่า จะมีการชดใช้เยียวยาเพียงไรนั้น ไม่อาจกำหนดลงไปได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ ทั้งที่วิทยาศาสตร์การแพทย์สามารถพิสูจน์ได้แน่นอนว่า ความเสียหายทางจิตใจ

ความตกใจ เสียขวัญ จนทำให้อารมณ์แปรปรวน เป็นสาเหตุให้เกิดการเจ็บป่วยแก่ร่างกายอันเป็นการล่วงละเมิดตัวบุคคล กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถรองรับได้

ปัจจุบันแนวคิดในเรื่องความเสียหายทางจิตใจได้เปลี่ยนแปลงไปโดยมีร่างพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ... ซึ่งค้างอยู่ในพิจารณาของคณะกรรมาธิการวิสามัญวุฒิสภา โดยยอมรับหลักการให้เรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจได้ แม้จะเป็นเพียงร่างพระราชบัญญัติ แต่ก็แสดงให้เห็นแนวโน้มการยอมรับให้มีการเรียกค่าเสียหายทำนองนี้ได้ บทบัญญัติของร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่น หากผู้เสียหายถึงแก่ความตายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย สามีภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้น สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนกรณีความเสียหายทางจิตใจได้

ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาหลักการและแนวทางในการเรียกค่าเสียหายทางจิตใจ โดยศึกษาเทียบเคียงกับหลักกฎหมายของต่างประเทศ อาทิ กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น เปรียบเทียบกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดของประเทศไทย อันจะนำไปสู่การแก้ไข ปรับปรุง บทบัญญัติของกฎหมายให้ครอบคลุมกรณีดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาที่มา แนวคิด หลักเกณฑ์ และขอบเขตการกำหนดค่าสินไหมทดแทนกรณีความเสียหายทางจิตใจของกฎหมายต่างประเทศ

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ แนวทางปรับปรุงการกำหนดค่าสินไหมทดแทน กรณีความเสียหายทางจิตใจในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด ให้เป็นแนวเดียวกับร่างพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ....

1.2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ถึงประโยชน์ และแนวทางการกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทางจิตใจมาใช้ในระบบกฎหมายไทยได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

1.3 ขอบเขตและวิธีการศึกษา

ศึกษาเฉพาะกรณี การกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทางจิตใจ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 และมาตรา 446 เปรียบเทียบ กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายไทยต่อไป

1.4 สมมุติฐานของการศึกษา

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนกรณีความเสียหายทางจิตใจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 ซึ่งบัญญัติให้ผู้เสียหายในคดีละเมิดเรียกค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินได้ในกรณีที่เขาเสียหายแก่ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ หรือหญิงที่ต้องเสียหายเพราะถูกกระทำผิดอาญาเป็นทุรศีลธรรมแก่ตน แต่ยังมีข้อจำกัดให้เรียกกันได้ ในกรณีที่เป็นความเสียหายที่เกี่ยวพันกับร่างกายและจำกัดเฉพาะการกระทำแก่หญิงเท่านั้น แนวคิดของ กฎหมายมีพื้นฐานอยู่ในกรอบจำกัด ทั้งไม่มีหลักเกณฑ์และแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายในภาวะวิสัย (objective) ในทางปฏิบัติถือว่า เป็นดุลพินิจของศาลซึ่งลักลั่นกันเป็นรายคดีไป และมักจะกำหนดค่าเสียหายให้น้อยมาก หรือน้อยกว่าที่ควร ไม่เป็นไปในทางที่คาดหมายได้ ไม่เป็นธรรมแก่ผู้ที่ถูกกระทำละเมิด สมควรขยายขอบเขตให้เรียกค่าเสียหายทางจิตใจได้ ในกรณีที่ทำละเมิดต่อชีวิต ชื่อเสียงเกียรติคุณ สิทธิความเป็นอยู่ส่วนบุคคล สิทธิในครอบครัว สิทธิในสภาพบุคคล และทรัพย์สินบางประเภทด้วย โดยเฉพาะกรณีละเมิดทำให้ถึงแก่ความตาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 บัญญัติให้เรียกค่าเสียหายไว้เฉพาะ ไม่ได้บัญญัติให้เรียกค่าเสียหายทางจิตใจ ดังนั้นหากจะได้ปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 ให้กว้างขึ้น และเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ในการเรียกค่าเสียหายทางจิตใจ จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นธรรม และเป็นภาวะวิสัย (objective) มากขึ้น

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

1.5.1 ศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิดของประเทศไทย และต่างประเทศ

1.5.2 ศึกษาเปรียบเทียบการกำหนดค่าสินไหมทดแทน กรณีความเสียหายทางจิตใจกฎหมายของต่างประเทศกับกฎหมายไทย

1.5.3 ศึกษาแนวทางปรับปรุงการกำหนดค่าสินไหมทดแทน กรณีความเสียหายทางจิตใจในการนำมาใช้ในประเทศไทย

1.5.4 ศึกษาแบบวิจัย เอกสารภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ

1.5.5 ศึกษาแนว คำพิพากษา ศาลฎีกา วารสาร บทความ และแหล่งข้อมูลอื่นๆ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทราบถึง ความเป็นมา วิวัฒนาการ แนวคิด และแนวทาง การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีความเสียหายทางจิตใจในคดีละเมิด

1.6.2 ทราบหลักเกณฑ์และขอบเขตการกำหนดค่าสินไหมทดแทนกรณีความเสียหายทางจิตใจในคดีละเมิดของกฎหมายต่างประเทศ

1.6.3 ทราบหลักเกณฑ์เพื่อใช้เป็นแนวทาง ปรับปรุงการกำหนดค่าสินไหมทดแทนกรณีความเสียหายทางจิตใจในระบบกฎหมายละเมิดของไทยได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

DPU